

Bouwen en Zijn

Architect Christian Kieckens stelt tentoon in deSingel in Antwerpen

Zoals de oude Germanen maar één woord hadden voor bouwen en zijn, zo is het bouwen voor de hedendaagse mens nog steeds een 'existentiële' daad. Maar als Christian Kieckens vandaag zegt dat 'de dingen niet meer zijn', dan heeft hij het over de leegte en vluchtigheid van de huidige bouwpraktijk. Zijn werk én de tentoonstelling in deSingel laat zich dan ook 'lezen' als een pleidooi voor de renaissance van een architectuurcultuur.

De tentoonstelling in deSingel laat zich inderdaad 'lezen'. De ruggegraat van de expo wordt immers gevormd door een meterlange muurkrant waarop teksten staan afgedrukt naast bouwtekeningen en illustraties of waar sleutelwoorden worden aangereikt als een soort toetsstenen om de gebouwen van Kieckens beter te begrijpen.

Wie voor het eerst in contact komt met Christian Kieckens is het jammer dat deze tentoonstelling alleen maar werk van de afgelopen vijf jaar laat zien. Jammer omdat Kieckens vanaf de tweede helft van de jaren zeventig architectuur heeft 'gemaakt' op een manier die niet voor de hand ligt.

Mede tengevolge van de bouwcrisis én de mentale crisis in het architectuurdenken in de jaren tachtig, legde Kieckens, in navolging van de meubelontwerper Pieter De Bruyne, zich toe op de studie van maatverhoudingen in de Egyptische, en later, in de barokke architectuur. Zonder effectief veel te bouwen heeft hij jarenlang architectuur gehanteerd als een studiemethode. Maar vooral als drijvende kracht achter de tentoonstellingen van de Stichting Architectuurmuseum (SAM) in Gent, heeft hij de weg bereid voor een hele generatie hedendaagse architecten.

De tentoonstelling in deSingel spitst zich echter toe op de laatste vijf jaar, een periode waarin Kieckens uiteindelijk een paar interessante bouwprojecten kon te realiseren. Hierdoor dreigt de unieke 'dienende' of 'platform'functie van Kieckens voor de architectuur wat vergeten te worden.

Anderzijds wordt zijn attitude en manier van werken toch sprekend in beeld gebracht. Zo laten bijvoorbeeld de zeven (7!) voorontwerpen die Kieckens maakte voor een woning in Baarddegem zijn ijver zien om zowel te voldoen aan de eisen van de bouwheer en als tot een uitgekristalliseerd plan te komen. Met het eenvoudige schema van het huis -vier wanden, vier ramen en één dak- is het niet verwonderlijk dat deze woning symbool staat voor Kieckens methode van verdichting door eliminatie. Dit neemt niet weg dat hij terzelfdertijd met een beperkt aantal volumes een complex, en vooral ruimtelijk interessant interieur wist te ontwerpen.

Taal

Kieckens maakt geen onderscheid tussen taal en beeld, tussen taal en architectuur. Als architect speelt hij opzettelijk met de 'letterlijke' en de 'figuurlijke' betekenis van woorden. Zo laat hij zijn concepten ontstaan in het spanningsveld tussen de verschillende betekenissen van een woord. .

In het begin van de tentoonstelling geeft hij op de muurkrant het voorbeeld van het project Brique de Verts. Deze (groene) glazen baksteen liet hij maken in opdracht van een Brusselse glasfabrikant. In tegenstelling tot de commerciële glazen baksteen -die helemaal niet de vorm heeft van een baksteen, liet Kieckens zijn Brique de Verts gieten in de vorm van een traditionele baksteen.

Dit kleine project laat heel goed de strategie zien van Kieckens' denken omtrent dingen én architectuur. Want zijn Brique de Verts, legt niet alleen het oneigenlijk gebruik bloot van het woord baksteen terzelfdertijd trekt hij de aandacht op het feit dat de schijn van glas van nature groen is. Brique de Verts betekent immers Baksteen van Groenen, terwijl het klinkt als, of het homoniem is van Brique de Verts of Glazen baksteen...

and & end

Taalconstructie opzetten lijkt misschien niet de prioritaire taak van een architect, feit is dat door het benoemen, door dingen een naam te geven dat ze ook concreet worden. Architectuur is immers het concretiseren van ideeën, gewoonten, dromen.

In dat opzicht heeft Kieckens er goed aan gedaan om naast het presenteren van zijn werk aan de hand van die muurkrant ook zijn gebouwen (ondermeer drukkerij Salto & Sanderus, woning Baardegem, bankfiliaal Spaarkrediet,...) en tentoonstellingsarchitectuur (Interieur Kortrijk, 5° Biënnale van de Architectuur, Venetië) voor te stellen aan de hand van schetsen, maquettes en lichtbeelden.

Maar wat de tentoonstelling vooral een meerwaarde geeft is de installatie van een soort 'architectonische sculptuur'. Op de toegangshelling van de tentoonstelling liet hij een zogenaamd 'tafel-landschap' bouwen.

Door gebruik te maken van de helling in de wandelgangen van de Singel kon Kieckens een constructie maken die bovenaan de helling maar 70cm hoog is, wat de hoogte is van een tafel, en die onderaan ongeveer drie meter hoog is. Hierdoor wordt je als bezoeker uitgenodigd om de installatie binnen te stappen, maar voor je het weet loop je naar boven, naar het eind toe waar de constructie zich plots voordoet als een tafel.

Deze installatie groeide uiteindelijk ook vanuit de explosieve kracht die bestaat tussen een niet voor de hand liggend woordenkoppel. Tafel, wat één van de basisstukken is waarrond menselijke activiteit zich afspeelt, roept plots in combinatie met het woord landschap, bijkomende betekenissen op zoals tafelberg, wat in feite een term is uit de aardrijkskunde en de landschapsarchitectuur.

Door in deze installatie een term uit het interieur (tafel) en een term uit de stedenbouwkunde (landschap) samen te brengen, lijkt het alsof Kieckens de positie van de architectuur, en meer bepaald de positie van de Vlaamse architectuur opnieuw bepaald heeft. Want in een regio waar het landschap gaandeweg verdwijnt als gevolg van de ongelimiteerde verkavelingswoede rest de bouwheer én bijgevolg de architect niet veel meer dan zich te richten op het interieur.

Met zijn installatie heeft Kieckens uiteraard geen bijtende kritiek willen leveren op de situatie waarin hij als architect in Vlaanderen moet werken. Wel wil hij met deze constructie de reflectie aanzwengelen omtrent bouwen en construeren.

Schitterend is dat deze installatie die in het begin van het tentoonstellingsparcours staat opgesteld, gecomplementeerd wordt door een installatie van Peter Downbrough op het eind van de tentoonstelling. Deze kunstenaar maakte in de jaren tachtig ondermeer naam met zijn foto's over de zogenaamde 'non-places' of 'terrains vagues' in de stad, zoals de vergeten terreinen in industriële sites of bijvoorbeeld de 'onbruikbare' ruimtes onder bruggen en viaducten. Vorig jaar maakte Downsbrough samen met Christian Kieckens een soort 'studie-installatie-tentoonstelling' in Gallerij S65 in Aalst over de potenties van een heus stadsdeel wat vrij zou komen indien de zetmeelfabriek Amylum uit Aalst zou wegtrekken.

Voor Christian Kieckens' tentoonstelling in de Singel schreef Downsbrough op het eind van de wandelgang én achterwand van de expositie het Engelse woord 'and' in spiegelschrift. Fonetisch klinkt and als end, wat einde betekent. Nu precies door de het woord te spiegelen lijkt het alsof Downsbrough de vanzelfsprekende betekenis van and doet omslaan in zijn homoniem end. Uiteindelijk betekent dit woord voor de bezoeker the end of het einde van de tentoonstelling maar voor Christian Kieckens is het belangrijk dat er een 'and' volgt op zijn werk en vooral dat de reflectie over de architectuur in algemene zin wordt verdergezet.